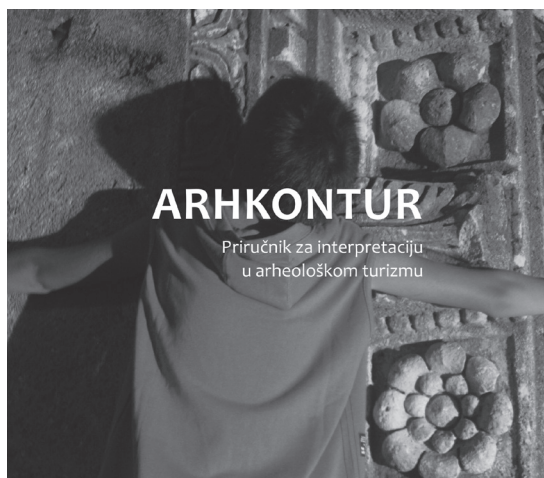

**Damir
Pavlović**

**PRIKAZ PRIRUČNIKA
ZA INTERPRETACIJU U
ARHEOLOŠKOM TURIZMU**

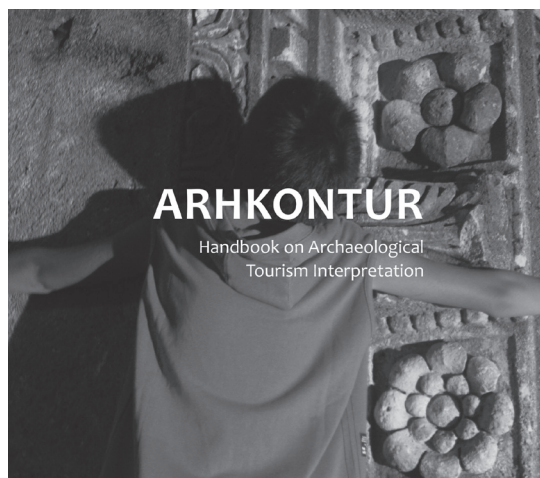
**REVIEW OF HANDBOOK ON
ARCHAEOLOGICAL TOURISM
INTERPRETATION**

ARHKONTUR

Vlasta Klarić, Dora Kušan Špalj, Ksenija Keča
Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb, 2021.

Priručnik za interpretaciju u arheološkom turizmu pod nazivom ARHKONTUR, u izdanju Libertas međunarodnog sveučilišta u Zagrebu iz 2021. godine, iznimno je vrijedan praktikum u pristupu jednom specifičnom konceptu turizma, kod nas još uvijek nedovoljno osviještenom i teoretski i praktično, a slijedom toga i neadekvatno zastupljenom u turističkim procesima i aktivnostima.

ARHKONTUR

Vlasta Klarić, Dora Kušan Špalj, Ksenija Keča
Libertas International University, Zagreb, 2021

The Handbook on Archaeological Tourism Interpretation titled ARHKONTUR, published by Libertas International University in Zagreb in 2021, represents a highly valuable practical approach to a specific tourism concept, for which awareness is still lacking in these parts, both in terms of theory and practice. Therefore, it is a concept that is still inadequately represented in tourism processes and activities.

Damir Pavlović, dr. sc., Libertas međunarodno sveučilište adresa: Trg J. F. Kennedyja 6 b, 10 000 Zagreb e-mail: dpavlovic1@libertas.hr

Autori ovog djela, Vlasta Klarić, Dora Kušan Špalj i Ksenija Keča s Libertas međunarodnog sveučilišta u Zagrebu, djelatno su angažirani u predmetnom konceptualnom području, zahvaljujući čemu djelo predstavlja autentičan pogled na tu stvarnost i tematiku. Djelo je nastavak kontinuiteta i dodatna nadgradnja prethodno objavljenih publikacija u predmetnom području: *20 top arheoloških destinacija Hrvatske* iz 2016. i dvaju priručnika iz 2011. (*Muzeji i turizam*), u suradnji s renomiranim arheolozima i ostalim znalcima iz struke.

Od samih začetaka modernog turizma, arheologija i arheološki lokaliteti neizostavni su čimbenik privlačenja interesa turista. Sociolozi i psiholozi su dokazali da, između ostalog, taj interes proizlazi iz iskonske potrebe i znatiželje čovjeka da spozna “izvore vlastitog postojanja”, prateći tragove koje su ostavili njegovi preci duboko u prošlosti. S druge strane, zahvaljujući tim tragovima koji mogu otkriti obrasce tadašnjeg življenja i ponašanja, lakše im je objasniti i njihovu sadašnjost, što im daje veći osjećaj sigurnosti i prihvaćanja te iste sadašnjosti. Arheologija je u samom temelju tog fenomena, tako da komuniciranje, odnosno interpretiranje njenih datosti stvara tu dodanu vrijednost u privlačenju turista. Također, arheološki lokaliteti su po svojoj prirodi u najvećem broju slučajeva jedinstveni i neponavljajući, tako da su imuni na procese komodifikacije i komoditizacije, koji predstavljaju sve veću opasnost degradacije u suvremenom turizmu. Ovaj praktikum je u tom smislu iznimno dobrodošao.

Osim vlastitim osvjedočenim iskustvom autora, djelo je prikladno referirano obimnim relevantnim izvorima literature: znanstvenim i stručnim radovima istaknutih autora domaćeg i inozemnog porijekla. Autori se referiraju na 219 bibliografskih jedinica. Priručnik sadrži 202 stranice i tematski je podijeljen u dva dijela. Prvi dio prikazuje osnovna pojmovna određenja kulturnog i arheološkog koncepta turizma, zasnovanog na kulturnoj baštini, te praktični pristup u okviru turističkog vođenja kroz arheološke lokalitete u smislu njihove interpretacije i učinkovitog komuniciranja prema posjetiteljima. U drugom dijelu publikacije, sustavno su prikazani arheološki lokaliteti u 7 županija: Istarskoj, Karlovačkoj, Krapinsko-

The authors of this Handbook, Vlasta Klarić, Dora Kušan Špalj and Ksenija Keča, from Libertas International University, are professionally engaged in the concerned conceptual area, owing to which this Handbook represents an authentic view on the reality and topic of this concept. The work is a continuation and additional upgrade to previously published works in the considered area: *Twenty Top Archaeological Destinations in Croatia* published in 2016, and two handbooks from 2011 titled *Museums and Tourism* in cooperation with renowned archaeologists and professional experts in the area.

Since the very onset of modern tourism, archaeology and archaeological sites have been an indispensable factor in beckoning tourist interest. Sociologists and psychologists proved that this interest, among other factors, emerges from the primordial human need and curiosity for obtaining knowledge of “sources of their existence”, following the trails left behind by their ancestors in the far past. On the other hand, these trails, which can reveal patterns of life and behaviour from that time, make it easier to explain their present reality, providing them with a stronger sense of security and acceptance of the present time. Archaeology stands at the very base of the phenomenon, thus creating an added value in tourist attraction by communicating and interpreting its features. Likewise, the nature of archaeological sites makes them unique and incomparable, because of which they are immune to commodification and commoditization processes, which represent the ever-increasing risk of degradation in modern tourism. To this end, this practical handbook is an exceptionally welcomed work.

Besides their own experience and evidence, the authors appropriately reference the work with abundant literary sources: scientific and professional papers by distinguished domestic and foreign authors. The authors refer to 219 literary sources. The Handbook contains 202 pages and is thematically divided into two parts. The first part provides an overview of fundamental concepts determining cultural and archaeological tourism, based on cultural heritage, as well as a practical approach to tour guiding through archaeological sites aimed at

zagorskoj, Zagrebačkoj, Sisačko-moslavačkoj, Varaždinskoj i Vukovarsko-srijemskoj.

Prvi dio publikacije počinje pojmovnim određenjima te kratkom povješću kulturnog koncepta turizma, čime je u nastavku omogućen u kontinuitetu aktivniji pristup i usvajanje znanja od strane korisnika. Zatim su u nuputcima korisnicima smišljeno primijenjeni i projicirani najvažniji marketinški principi u logičkom slijedu: situacijska analiza, profiliranje i modeliranje preferencija i ponašanja potencijalnih posjetitelja lokaliteta, načini njihove prezentacije i interpretacije, kretanje posjetitelja u njima i, na kraju, kontekstualizacija u smislu načina privlačenja korisnika. U ovom prvom dijelu, kao i u cijelom priručniku, prezentacija sadržaja odlikuje se iznimno visokom preglednošću i sistematičnošću, kako u pogledu marketinške razrade (segmentacije posjetitelja, njihovih preferencija i motiva), tako i u pogledu transparentnosti naputaka s tumačenjima za vodiče i druge pojedince angažirane na arheološkim lokalitetima. Dakle, svojevrсни *check list* i SOP (*Standard Operating Procedure*) za vodiče. Sugestivnosti sadržaja za čitatelja pridonose i brojne fotografije s relevantnih lokaliteta.

Sustavno napravljena inventarizacija arheoloških lokaliteta prezentirana je u drugom dijelu priručnika, pri čemu su poznatim lokalitetima pridodani i oni manje poznati, kako bi se kompletirao katastar ove vrste turističkih resursa, neophodan za cjelovitu valorizaciju danog područja u turističkom pogledu. Tako su npr. u Istri, osim poznatih lokaliteta iz romanskog doba, prezentirani također i lokaliteti iz predromanskog razdoblja (npr. paleolitička Romualdova pećina i 1800 godina staro naselje Monkodonja). Slično su sadržajno obrađene i ostale županije u Hrvatskoj. U svrhu praktičnosti i informativnosti te snalaženja i dostupnosti korisnicima, za svaki lokalitet navedena je internetska stranica sjedišta kulturnih institucija (muzeja i dr.), komercijalnih i ostalih subjekata, gdje korisnici mogu doći do detaljnih informacija o vremenu i uvjetima posjeta. Bogatstvo sadržaja i u ovom dijelu priručnika upotpunjeno je brojnim autentičnim i sugestivnim fotografijama lokaliteta, ali i grafičkim prikazima te geodetskim snimkama sa zoniranjem terena pojedinih lokaliteta. Interpretacije lokaliteta, osim tehničkih

interpretation and effective communication with visitors. The second part of the handbook provides a systematic overview of archaeological sites in 7 counties: Istria, Karlovac, Krapina-Zagorje, Zagreb County, Sisak-Moslavina, Varaždin and Vukovar-Srijem County.

The first part begins with conceptual definitions and a brief history of cultural tourism, which enables a continuation of a more active approach and knowledge acquisition by users. Afterwards, the users are guided toward thoughtfully applied and projected crucial marketing principles in a logical order: situation analysis, profiling, and modelling preferences and behaviours of potential site visitors, presentation methods and interpretation methods, visitor movements through the sites and, finally, contextualisation aimed at showing methods to attract visitors. The first part, as well as the entire Handbook presents content in exceptionally transparent and systematic way, both in terms of marketing elaboration (visitor segmentation, their preferences and motivation) and in terms of transparent instructions with interpretations for tour guides and other individuals employed at archaeological sites. Therefore, it is a Check list and SOP (Standard Operating Procedure) for tour guides of a kind. Numerous photographs of relevant sites also contribute to visitor impressionability of content.

The second part of the Handbook presents a systematically elaborated inventory of archaeological sites, whereby well-known sites are complemented with less-known sites in order to complete the land register of this type of tourism resources necessary for the all-encompassing valorisation of a given area within the context of tourism. Thus, for example, besides the well-known sites from the Roman era in Istria, the work also presents sites from the pre-Roman era (e.g., the Palaeolithic Romuald's Cave and the 1800-year-old Monkodonja town). Other counties in Croatia display a similar elaboration of content. With the purpose of practicality and informativeness, as well as easier use and convenience for users, each site description includes the websites of cultural institutions (e.g., museums), commercial and other subjects, making it easier for users to obtain

detalja i osnovnih informacija, sadrže i kulturološku kontekstualizaciju epohe/vremena za koju je lokalitet vezan (kako su ljudi živjeli, u što su vjerovali).

Koja je poruka i glavna svrha ovog priručnika? U razmatranjima turizma općenito, a osobito u našim hrvatskim okvirima, dominira literatura koja se bavi uglavnom teoretskim zasadama i uopćenom inventarizacijom resursne i atrakcijske osnove. Isto tako, u stručnim krugovima i onima koji upravljaju turizmom, odnosno u javnom diskursu, u turizmu dominiraju teme retroaktivnog karaktera (stanje *bookinga*, brojke, promocija i oglašavanje nedovoljno destiniranog karaktera i sl.). U središtu toga su uglavnom neadekvatno koncipirani i nedovršeni turistički proizvodi, kojima nedostaje operativne konkretizacije u njihovom kreiranju, između ostalog, i u poželjnoj interakciji s korisnicima tih proizvoda, s jasnim tehnikama i procedurama. Ovaj priručnik je stoga izniman primjer i operativni praktikum za pripremu, prezentaciju i plasman turističkog produkta u okviru konceptualnog područja arheologije i kulture uopće, namijenjen širem krugu interesnih dionika u turizmu.

Ovom publikacijom autori su u potpunosti ostvarili ciljeve i kreirali iznimno praktičan i transparentan priručnik, koji može poslužiti kao ogledni primjer za operativce u ostalim konceptima turizma kod nas, a i šire, na globalnoj osnovi.

detailed information on visiting hours and conditions. The wealth of content in this part of the Handbook is also complemented with a variety of authentic and suggestive site photographs, but also graphs and geodetic surveying images of individual sites. Besides technical details and basic information, site interpretations also contain a cultural contextualisation of the era/time the site is connected to (how people lived, what they believed in).

What is the message and main purpose of this Handbook? When examining tourism in general, and especially in our Croatian context, the prevalent literature deals with mostly theoretical principles and generalised inventory of resources and attractions. Likewise, within professional and tourism management circles, i.e., public tourism discourse, the prevailing topics feature a retrospective character (booking situations, numbers, promotion, and advertising of insufficient destination character and similar). At the heart of this, there are inadequately conceptualised and unfinished tourism products whose creation lacks operational concretisation and, among others, a desirable interaction with users, employing clear techniques and procedures. Thus, this Handbook is an exceptional example and operational practicum for the preparation, presentation, and placement of a tourism product within the conceptual area of archaeology and culture in general, aimed at a wide circle of interested stakeholders in tourism.

With this publication, the authors completely achieved their goals and created an exceptionally practical and transparent handbook that can serve as an illustrative example for operation managers in other tourism concepts in Croatia, but also wider, global area.